

DOI: 10.31866/2410-1176.44.2021.235432

УДК 791.634.2:791.12(477)"192/193"

**ВСТУПНІ ТИТРИ
ДО ФІЛЬМІВ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ФОТОКІНОУПРАВЛІННЯ:
СПЕЦИФІКА ХУДОЖНЬОЇ МОВИ
ТА ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИЙ
КОНТЕКСТ**

Книжникова Софія Володимирівна
Аспірантка,
ORCID: 0000-0003-0293-5507,
e-mail: sofia.knyzhnykova@gmail.com,
Київський національний університет
культури і мистецтв,
вул. Євгена Коновальця, 36, Київ, Україна, 01133

Мета статті — проаналізувати специфіку художньої мови вступних титрів до фільмів Всеукраїнського фотокіноуправління. Для досягнення поставленої мети було застосовано відповідні методи дослідження, зокрема історичний (дослідження архівів Всеукраїнського фотокіноуправління), культурний (вплив організації на розвиток такої галузі культури, як кінематограф) та мистецтвознавчий (аналіз художньої мови вступних титрів до фільмів фотокіноуправління). Наукова новизна. Уперше проаналізовано особливості художньої мови вступних титрів до фільмів 1920–1930-х рр. українського кіновиробництва. Висновки. Всеукраїнське фотокіноуправління здійснило значний внесок у розвиток кінематографа, внаслідок чого зросла популярність означеної галузі. Встановлено, що 80% стрічок компанії втрачено, але завдяки збереженим фільмам ми маємо уявлення про титри, які створювалися на території України в той час. З'ясовано, що вступні титри несли лише інформацію щодо назви стрічки, рідше йшлося детальніше про фільм, на відміну від сучасних титрів, котрі повідомляють не тільки назву та спеціалістів, які працювали над кінофільмом, але й мають особливий дизайн. Виявлено, що художня мова вступних написів до кінострічок Всеукраїнського фотокіноуправління відрізняється лише шрифтовою частиною. Зокрема, деякі титри мають спільні шрифти з агітаційними плакатами того часу, на інших — відчутний вплив західної культури. Усі титри виконані на чорному тлі білим шрифтом. До 1927 р. більшість написів займала всю площу екрана, наступні — мали менший за розміром шрифт. Привертає увагу мова, якою написані титри (наприклад, написи ялтинської кінофабрики виконувалися українською, тоді як інші кінофабрики послуговувалися російською мовою). Проаналізовано вплив історико-культурного контексту на створення титрів до фільмів фотокіноуправління та особливості їхньої художньої мови.

Ключові слова: вступні титри; ВУФКУ; Всеукраїнське фотокіноуправління; назва фільму; заставка кіно; шрифт; український кінематограф; дизайн титрів

Вступ

Кінематограф — галузь культури, яка розпочала свою історію у XIX та набула популярності в XX ст. Виробництво сучасних фільмів здійснюється під контролем професійної команди, у якій кожен спеціаліст відповідальний за свою частину роботи. Титри, що раніше були засобом інформування глядачів, нині є окремим видом мистецької діяльності. Вони не тільки передають інформацію про стрічку, але й настрій сюжетної лінії, стають чимось, з чим асоціюється фільм. Сьогодні не існує досліджень, присвячених розвитку титрів з мистецького погляду, тому спостерігається потреба простежити зміни та еволюцію художньої мови в початкових написах до фільмів.

У центрі уваги пропонованого дослідження — вступні титри до фільмів Всеукраїнського фотокіноуправління, яке здійснило культурну революцію на початку XX ст. та зробило значний внесок у розвиток світового кінематографа.

Вступними титрами називають частину фільму, що сигналізує глядачеві про початок кінострічки, на якій представлений знак-логотип кінокомпанії, назва кінофільму та імена акторів і основних спеціалістів, задіяних у виробництві. З розвитком кінематографа змінюються й методи відтворення титрів. Усі технічні й технологічні новинки одразу знаходили графічне відтворення у вступних титрах.

Аналіз останніх джерел і публікацій. У наявних працях, присвячених діяльності Всеукраїнського фотокіноуправління і становленню українського кінематографа в історичному аспекті, певною мірою проаналізовано політичний контекст, у якому існувала організація, та її внесок у національну куль-

туру (Глебова, 2019; Годун, 2011; Грушева та Сахно, 2015; Захарченко, 2012; Крамар, 2009; Миславський, 2015; Москаленко, 2014; Наумова, 2014; Пасічник, 2016; Пашкова, 2012; Росляк, 2014а, 2014б; Самойленко, 2010; Ткаченко, 2019; Холод, 2019). З останніх робіт необхідно відзначити дослідження Р. Росляка «Вся господарча й художня система ВУФКУ стоїть тепер догори ногами» (2012), де на основі архівних документів аналізуються причини занепаду українського кінематографа наприкінці 1930-х рр.

Деякі дослідження присвячені окремим стрічкам і постатям, які вплинули на становлення українського кіномистецтва (Брюховецька, 2018; Герц, 2014; Лабур, 2017; Пашкова 2013; Шульгіна, 2014 та ін.). Серед них виділяється робота О. Пашкової (2013) «Пластичне вирішення фільму «Тарас Шевченко» (1926)», де проаналізовано інструменти, завдяки яким досягався художній задум стрічки, а також праця О. Сергєєвої (2014) «Міфологічні мотиви і архетипи світової культури у фільмах Георгія Стабового, Георгія Тасіна та Олександра Довженка».

Найближчою до тематики цього дослідження є робота А. Будника «Колаж і фотомонтаж в кінорекламі ВУФКУ» (2015), у якій проаналізовано вплив кінематографа на рекламні плакати, виготовлені кінофабриками на території України в 1920–1930-х рр. Автор акцентує увагу на тому, що невисока технічна оснащеність привела до самобутнього тлумачення передових технік колажу та фотомонтажу серед художників, які працюють для ВУФКУ та Українфільму.

Серед праць сучасних науковців, які активно досліджують вступні частини фільмів, варто виділити роботу О. Чуєвої та М. Чолія (2019) «Типографічний аспект анімованих титрів у кінематографі початку цифрової доби». Отже, незважаючи на те, що діяльність Всеукраїнського фотокіноуправління викликає зацікавленість і вітчизняних, і закордонних науковців, досі немає дослідження, присвяченого вступним титрам до кінострічок 20–30-х рр. ХХ ст.

Наукова новизна. Уперше здійснено аналіз особливостей художньої мови вступних титрів до фільмів 1920–1930-х рр. українського кіновиробництва, з'ясовано вплив на них історико-культурного контексту.

Мета статті

Мета статті — виявити специфіку художньої мови вступних титрів до фільмів Всеукраїнського фотокіноуправління 1920–1930-х рр., які збереглися до сьогодні.

Виклад матеріалу дослідження

У 1922 р. розпочало діяльність Всеукраїнське фотокіноуправління (ВУФКУ), яке, незважаючи на короткий період свого існування — 8 років, здійснило вплив на розвиток не лише українського кінематографа, а й світового. Митці того часу мали унікальну можливість поєднувати мистецтво й технології. На фоні опанування нової техніки й монтажу відзнятого матеріалу вироблення титрів вважалося механічною, суто технічною роботою, тому авторство вступної частини стрічок того часу є невідомим, що не зменшує їхньої наукової та культурної цінності.

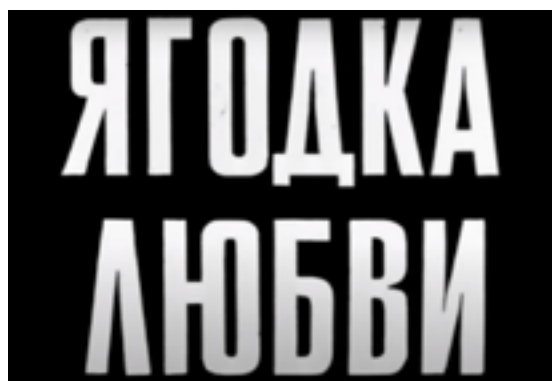
У період свого існування ВУФКУ випускало ігрові, неігрові фільми та мультиплікації, але 80% продукції є втраченою. За часів існування ВУФКУ український кінематограф був під контролем радянської влади. Цей новий вид мистецтва вважався бюджетним засобом впливу на населення, тому на початку частково, а згодом тотально він зазнає впливу командно-адміністративної системи та підпорядковується принципам партійної ідеології. Кожен сценарій мав ухвалити уряд; бувало, що фільм заборонявся вже після його виходу (Миславський, 2018). Зрештою, українські кінематографісти навчилися завуальовано демонструвати свій націоналізм, що простежується у фільмах 1926–1928 рр. Зазвичай, це були стрічки з іноземним сюжетом або зарубіжного автора. У цей же період з'являються перші згадки про українські фільми у закордонній пресі.

Фільм О. Анощенка «Тіні Бельведера» знімався Другою кінофабрикою ВУФКУ (Ялта), сценарист — А. Золін, оператор — В. Лемке, художник — В. Мюллер. Вступні титри написані українською мовою. Назва фільму виконана тонким витягнутим шрифтом без серіфів та взята в лапки. Ширина основного та додаткового штриху шрифту однакова. Навколо використовується декоративна прямокутна рамка, елементи якої нагадують китиці, що додає титрам аристократичної вишуканості й частково передає настрій фільму (Рис. 1). Сюжет розгортається в польській військовій резиденції, колишньому палаці королів, де проживають жорстокі правлінці, які карають всіх, хто відступається від законів, що видаються їм правильними. У стрічці переплітаються боротьба з капіталізмом та історія кохання.

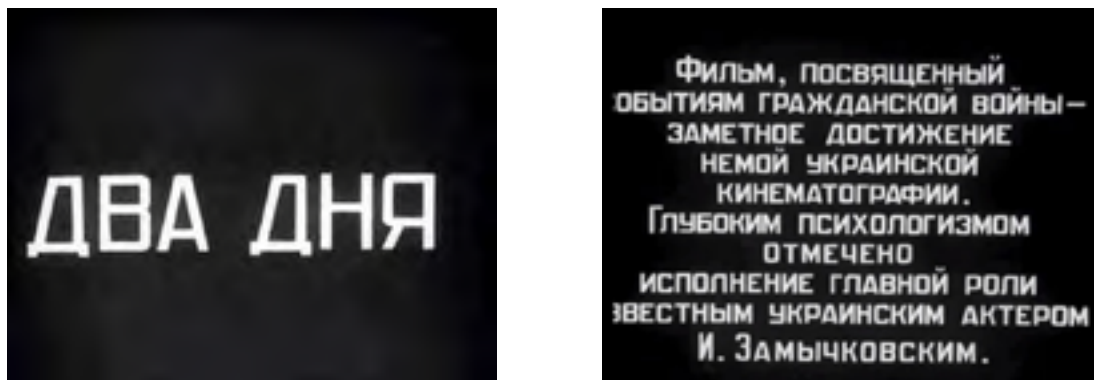
Рисунок 1. Вступні титри до фільму «Тіні Бельведера», 1926
Picture 1. The opening credits of the film “The Shadows of the Belvedere”, 1926

Кінокомедія «Ягідка кохання», знята Другою кінофабрикою ВУФКУ (Ялта) у 1926 р., вважається найдавнішою роботою Олександра Довженка, яку вдалося зберегти до наших днів. Оператор — Д. Демцький, Й. Рона, художник — І. Суворов. Назва фільму написана російською мовою та займає весь простір екрана. Використовується конструктивний шрифт без серіфів, який використовували художники в агітаційних плакатах. Товщина основного, з’єднувальних та додаткових штрихів співпадає (Рис. 2).

Рисунок 2. Вступні титри до фільму «Ягідка кохання», 1926
Picture 2. The opening credits of the film “Love’s Berries”, 1926

У 1927 р. відбулася прем’єра стрічки «Два дні» – першого українського фільму, випущеного в комерційний прокат США (режисер — Г. Стабовий, сценарист — С. Лазурін, оператор — Д. Демцький, художник — Г. Байзенгерц). Назва російською мовою виконана рубленим тонким шрифтом, у накресленні яких відчутний вплив конструктивізму. Літери широкі, вони майже вписуються в квадрат; основні та додаткові штрихи однієї товщини. У тексті можна помітити, що літери повторюються і стоять нерівно в рядках, що свідчить про метод прикладного (ручного) фотонабору тексту (Рис. 3).

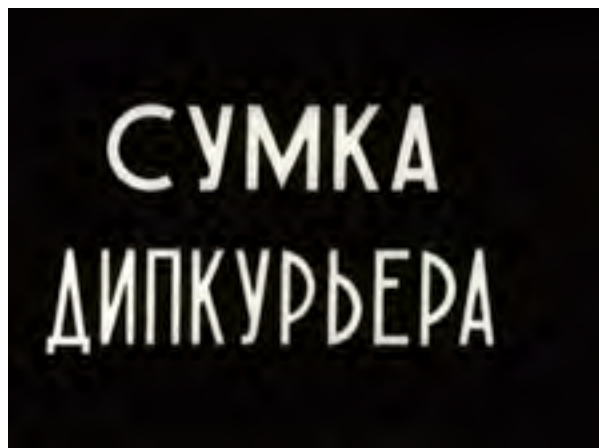
Рисунок 3. Вступні титри до фільму «Два дні», 1927
Picture 3. The opening credits of the film “Two Days”, 1927

Одеською кінофабрикою ВУФКУ в 1927 р. було знято перший український фільм, у якому розкривається трагедія окремої особистості, замість типових, для того часу, революційних проблем. «Нічний візник» Георгія Тасіна справив враження не тільки на українців, але й на європейців (сценарист фільму — М. Зац, оператор — А. Кюн, художники — Г. Байзенгерц, Й. Шпінель). Головну роль у фільмі зіграв один з найкращих українських акторів ХХ ст. — Амвросій Бучма. Назва стрічки у вступних титрах розміщена посередині й написана російською мовою. Застосовується декоративний шрифт з подвійними серіфами рубленої форми. Додатковий штрих значно тонший за основний. Верхнє слово вирівняно в ширину нижнього слова для візуального заповнення всієї екранної площини, тому між літерами першого слова спостерігаємо великі проміжки (Рис. 4).

Рисунок 4. Вступні титри до фільму «Нічний візник», 1927
Picture 4. The opening credits of the film “The Night Coachman”, 1927

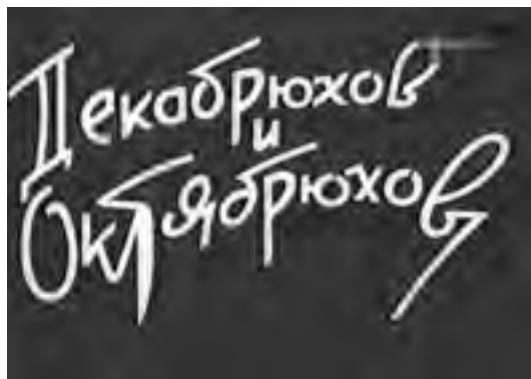
Перша та друга частини фільму «Сумка дипкур'єра», знятого кіностудією ВУФКУ в Одесі в 1927 р., вважаються втраченими, 3–7 частини — збережені. Режисер О. Довженко створював стрічку під впливом німецької кінематографічної школи та вважав свою роботу «жалюгідною пробою пера». Незважаючи на це, фільм був зроблений якісно, він схвально сприймався глядачами України та Європи. Вступні титри виконані тонким, «стиснутим» шрифтом без серіфів, написані російською мовою. Для урізноманітнення напису верхнє слово подано товстішими літерами, ніж нижнє, при цьому використано один шрифт (Рис. 5).

Рисунок 5. Вступні титри до фільму «Сумка дипкур'єра», 1927
Picture 5. The opening credits of the film “The Diplomatic Pouch”, 1927

Сценарій до фільму «Декабрюхов і Октябрюхов» написаний В. Маяковським до 10-річчя жовтневої революції. Стрічку знято одеською кінофабрикою ВУФКУ в 1927 р. (режисер — О. Смірнов, О. Іскандер, оператор — Й. Гудима). У фільмі продемонстровано дореволюційні хроніки останнього царя Російської імперії — Миколи II. У вступних титрах використовується рукописний шрифт. Текст написаний російською мовою. Серіфи має лише одна літера Х; у літерах О та Ю коло не замикається. Літери В наприкінці кожного з двох слів написані по-різному. Літери К і Т мають єдине у словосполученні

спільне поєднання — не відриваючи руки, мабуть тому, основний штрих літери Т товщий, ніж в інших літерах (Рис. 6).

Рисунок 6. Вступні титри до фільму «Декабрюхов і Октябрюхов», 1927
Picture 6. The opening credits of the film “Dekabriukhov and Oktiabriukhov”, 1927

На прикладі фільмів «Шкурник» (1929) (Рис.7, а), «Документи епохи» (1928) (Рис. 7,б) та «Пригоди полтинника» (1929) (Рис. 7, в) можемо відстежити, що оригінальність титрів не мала такого значення, як вимагається в сучасних фільмах. Подвійна тонка рамка по периметру екрана та з віньетками по кутах має стриманий вигляд. Шрифт у назвах до цих кінострічок має візуально однакові пропорції та креслення, він видовжений. З’єднувальні штрихи літер знаходяться вище середини, що характерно для конструктивізму. Має невеликі, заокруглені серіфи.

Рисунок 7, а – Вступні титри до фільму «Шкурник», 1929
Picture 7, а – The opening credits of the film “Self-seeker”, 1929

Рисунок 7, б – Вступні титри до фільму «Документи епохи», 1928
Picture 7, б – The opening credits of the film “Documents of the Era”, 1928

Рисунок 7, в – Вступні титри до фільму «Пригоди полтинника», 1929
Picture 7, в – The opening credits of the film “Adventures of Half a Rubel”, 1929

На митців кінця 20-х років ХХ ст. впливав не тільки конструктивізм, але і європейське ар-деко. Приклад такого впливу помітний у вступній частині фільму «Одинадцятий», який було знято в 1928 р. київською кінофабрикою ВУФКУ. Назва кінострічки водночас декоративна й монументальна. Невелика відстань між літерами й занижені додаткові штрихи у літерах А та Н, що тяжіють донизу, надають напису відчуття важкості, монолітності (Рис. 8). Фільм «Одинадцятий» — перша з трьох авангардистських робіт Д. Вертова, яка знімалася на базі щойно відкритої третьої кіностудії ВУФКУ в Києві (оператор — М. Кауфман).

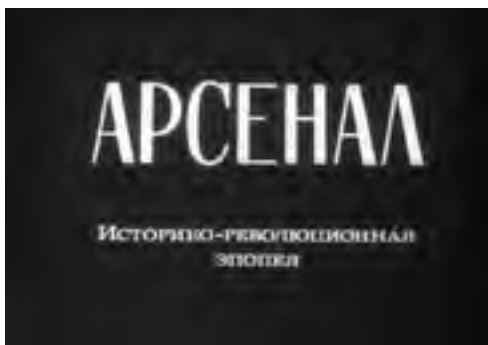
Рисунок 8. Вступні титри до фільму «Одинадцятий», 1928
Picture 8. The opening credits of the film “The Eleventh Year”, 1928

Сюжет фільму «Троє», який було знято Другою кінофабрикою ВУФКУ (Ялта), був запозичений з новели американського письменника О. Генрі «Викуп червоного вождя» (режисер — О. Соловйов, сценарист — В. Маяковський, оператор — А. Кюн, художники — В. Балюзек, К. Євсєєв). Вступні титри написані українською мовою, шрифтом з характерними квадратними, брусковими серіфами, окрім літери Є, у якої серіфи відсутні. Текст узято в лапки, які розміщені нерівно відносно слова. Напис об’єднує тонка декоративна рамка в стилістиці, притаманній арт-нуво (Рис. 9).

Рисунок 9. Вступні титри до фільму «Троє», 1928
Picture 9. The opening credits of the film “Three”, 1928

Стрічка «Січневе повстання в Києві» («Арсенал»), знята в 1929 р. Першою кінофабрикою ВУФКУ (Одеса), прославила О. Довженка в Східній Європі та Північній Америці. Захоплений ідеями національного визволення, режисер створив фільм, який передавав відчуття хаосу війни, опустивши реальні політичні мотиви, що дало змогу сприймати фільм українській інтелігенції, яка знаходилася по різні боки барикад. Назва фільму виконана гротескним шрифтом, де тільки літера С доповнена серіфом, додаткові та з’єднувальні штрихи значно тонші від основних. Розміщення з’єднувальних штрихів у літерах Е, Н та А — розташовані на різних рівнях відносно серединної лінії напису. Підпис під назвою здійснено шрифтом антиквенного креслення, що підсилює загальне лаконічне сприйняття шрифтової композиції (Рис. 10).

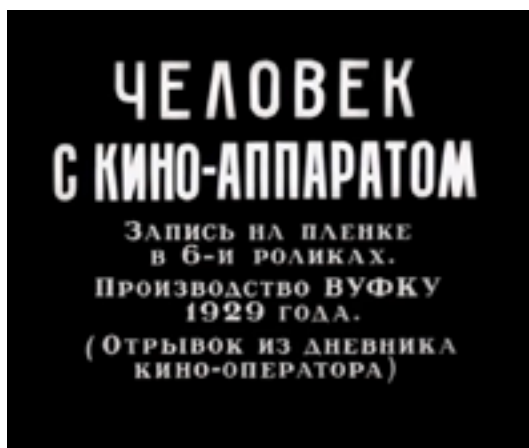
Рисунок 10. Вступні титри до фільму «Арсенал», 1929
Picture 10. The opening credits of the film “Arsenal”, 1929

У 1929 р. М. Кауфман створив шедевр українського кінематографа — стрічку «Навесні», неігровий фільм, у якому представлений Київ 1929 р. Разом із містом, яке «оживає» після зими, відроджується й природа. Проте вступні титри не відображають і навіть не натякають на зміст картини, вони виконані звичайним конструктивним шрифтом (Рис. 11).

Рисунок 11. Вступні титри до фільму «Навесні», 1929
Picture 11. The opening credits of the film “In spring”, 1929

Багаторічні експерименти у сфері монтажу дали змогу Д. Вертову, разом із братом М. Кауфманом, створити шедевр світового кіноавангарду, який став методичним посібником для наступних поколінь режисерів і вивів кінематограф на новий рівень, підкреслюючи, що мова кіно відрізняється від театру й літератури. У стрічці фігурують кадри міст Києва, Харкова та Одеси. Назва стрічки «Людина з кіноапаратом» виконана так само — конструктивним шрифтом, що і в стрічці «Навесні». Додатковий напис під назвою фільму виконаний шрифтом антиквенного креслення з контрастними основними та додатковими штрихами (Рис. 12).

Рисунок 12. Вступні титри до фільму «Людина з кіноапаратом», 1929
Picture 12. The opening credits of the film “Man With a Movie Camera, 1929

Кінострічка «Генеральна репетиція» (1930), знята київською кінофабрикою ВУФКУ (режисери — М. Білінський та П. Коломойцев), відтворює події 1905 року — повстання проти царизму, російсько-японську війну, чорносотенні маніфестації, єврейські погроми, розправи з інтелігенцією. У кресленні назви використовується вузький плакатний шрифт із серіфами. Між літерами зовсім не виражений міжлітерний простір: деякі літери занадто щільні між собою, а деякі мають необґрунтовані відстані. Цей напис можна назвати нетиповим серед інших робіт ВУФКУ того періоду (Рис. 13).

Рисунок 13. Вступні титри до фільму «Генеральна репетиція», 1930
Picture 13. The opening credits of the film “Final Rehearsal”, 1930

У 1930 р. ВУФКУ припиняє свою діяльність через тиск влади. В історії українського кінематографу наступає переломний момент, який призвів до значного скорочення кіновиробництва, втрати можливості співпраці із зарубіжними організаціями та монополії кінопрокату (Росляк, 2014а, 2014б).

Висновки

Більше половини кінострічок, виготовлених кінофабриками Всеукраїнського фотокіноуправління, було втрачено, тому відтворити загальну картину еволюції художньої мови вступних титрів до фільмів того часу, неможливо. І все ж стрічки, які збереглися до наших днів, дали змогу провести мистецький аналіз та зробити певні висновки.

У статті вперше проаналізовано особливості художньої мови вступної частини до стрічок Всеукраїнського фотокіноуправління, розглянуто особливості її зміни й еволюції.

Вступні титри до українських фільмів 1920–30-х рр. мали стриманий дизайн і здебільшого несли лише інформацію щодо назви стрічки. У всіх випадках тло було чорного кольору, а художня мова відрізнялася завдяки шрифтовій частині.

Проаналізовано вступні написи до віднайдених кінострічок фабрик Всеукраїнського фотокіноуправління. Виявлено зміни в загальній композиції та шрифтовій частині. Встановлено, що деякі титри мають спільні шрифти з агітаційними плакатами того часу, інші — демонструють вплив західної культури.

Отримані результати дають поштовх для подальшого переосмислення художньої мови титрів до фільмів та з'ясування їхньої стилістичної еволюції, що й визначає перспективи наступних досліджень.

Список використаних джерел

- Брюховецька, Л. (2018). *Перерваний політ. Українське кіно часів ВУФКУ: спроба реконструкції*. Києво-Могилянська академія.
- Будник, А. (2015). Коллаж и фотомонтаж в кинорекламе ВУФКУ. *Международный научно-исследовательский журнал*, 7(38), ч. 4, 19-21.
- Герц, М. (2014). Творчість О. Довженка періоду ВУФКУ: початок українського поетичного кіно. *Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого*, 15, 191-194.
- Глебова, Н. (2019). Феномен українського авангардного кінематографу. *Студентський науковий вісник*, 44, 82-83.

- Годун, Н. (2011). Політико-ідеологічний нагляд за кіно-театральними закладами наприкінці 1920-х – 1930-х рр. *Український історичний збірник*, 14, 122-130.
- Грушева, Т., & Сахно, О. (2015). Основні напрямки діяльності Всеукраїнського фотокіноуправління (1922-1930 рр.). *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*, 42, 98-101.
- Захарченко М. (2012). Особливості кінофікації українського села в другій половині 20-х рр. ХХ ст. *Український селянин*, 13, 56-59.
- Крамар, О. (2009). Проблеми створення та діяльності Всеукраїнського товариства культурного зв'язку із закордоном: друга половина 20-х – початок 30-х років ХХ століття. *Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, 2, 95-100.
- Лабур, О. (2017). Київська кінофабрика ВУФКУ та фільм О. Каплера «Право на жінку»: історія однієї заборони. *Київські історичні студії*, 2, 78-87.
- Миславський, В. (2015). Фільми о современности в украинском кинематографе 1920-х. *Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти*, 43, 88-97.
- Миславський, В. (2018). *Історія українського кіно. 1896–1930. Факти і документи* (Т. 1). Дім Реклами.
- Москаленко, М. (2014). Історія становлення та розвитку кінопромисловості в Україні. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*, 1, 97-100.
- Наумова, Л. (2014). Умови виникнення українського національного кінематографа і діяльність ВУФКУ. *Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого*, 15, 152-160.
- Пасічник, А. (2016). Особливості становлення одеської кінофабрики ВУФКУ. *Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого*, 19, 84.
- Пашкова, О. (2012). Українське просвітницьке кіно: формування методики (на межі 1920-1930-х років). *Українське мистецтвознавство: матеріали, дослідження, рецензії*, 12, 154-159.
- Пашкова, О. (2013). Пластичне вирішення фільму "Тарас Шевченко" (1926). *Українське мистецтвознавство: матеріали, дослідження, рецензії*, 13, 117-122.
- Росляк, Р. (2012). «Вся господарча й художня система ВУФКУ стоїть тепер догори ногами». *Український історичний збірник*, 15, 339-349.
- Росляк, Р. (2014а). «Віддати наказ про припинення самостійного існування ВУФКУ...» (матеріали й документи з історії підпорядкування української кінематографії союзному центру). *Студії мистецтвознавчі*, 3, 112-126.
- Росляк, Р. (2014б, 5-6 декабрь). Протоколи правління ВУФКУ как инструмент управления украинской кинопромышленностью. В *Документ. Архив. История. Современность*, Материалы V Международной научно-практической конференции, Екатеринбург (с. 251-255). Издательство Уральского университета.
- Самойленко, Т. (2010). Українське кіно в умовах тоталітарного режиму. *Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Серія: Історія*, 116(129), 32-36.
- Сергеева, О. (2014). Міфологічні мотиви і архетипи світової культури у фільмах Георгія Стабового, Георгія Тасіна та Олександра Довженка. *Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого*, 15, 195-199.
- Ткаченко, М. (2019). *Становлення українського кінематографу наприкінці ХІХ – в першій третині ХХ ст.* [Магістерська дипломна робота]. Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, Одеса.
- Холод, Г. (2019). Композиція й тематичний діапазон рубрики «Наше кіно-виробництво» у газеті «Кіно-тиждень» (1927). *Соціальні комунікації: теорія і практика*, 9, 26-33.
- Чуєва, О. & Чолій, М. (2019). Типографічний аспект анімованих титрів у кінематографії початку цифрової доби. *Деміург: ідеї, технології, перспективи дизайну*, 2(1), 67-80.
- Шульгіна А. (2014). Шевченківська тематика у творчості перших українських операторів О. Калюжного та М. Топчія у 1920–1930-х рр. *Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого*, 14, 147-155.

References

- Briukhovetska, L. (2018). *Perervanyi Polit. Ukrainske Kino Chasiv VUFKU: Sproba Rekonstruktsii [Interrupted Flight. Ukrainian Cinema of VUFKU Times: an Attempt At Reconstruction]*. Kyiv-Mohyla Academy [in Ukrainian].
- Budnyk, A. (2015). Kollazh i Fotomontazh v Kinoreklame VUFKU [Collage and Photo Montage in VUFKU's Movie Advertising]. *Mezhdunarodnyi Nauchno-Issledovatel'skii Zhurnal [International Research Journal]*, 7(38), pt. 4, 19-21 [in Russian].

- Chuieva, O. & Cholii, M. (2019). Typografichnyi Aspekt Animovanykh Tytriv u Kinematohrafi Pochatku Tsyfrovoi Doby [Typographical Aspect of Animated Titles in Cinematography of the Early Digital Era]. *Demiurh: Idei, Tekhnologii, Perspektyvy Dizainu [Demiurge: Ideas, Technologies, Perspectives of Design]*, 2(1), 67-80 [in Ukrainian].
- Herts, M. (2014). Tvorchist O. Dovzhenka Periodu VUFKU: Pochatok Ukrainskoho Poetychnoho Kino [Creativity of O. Dovzhenko of the VUFKU Period: the Beginning of Ukrainian Poetic Cinema]. *Naukovyi Visnyk Kyivskoho Natsionalnoho Universytetu Teatru, Kino i Telebachennia imeni I. K. Karpenka-Karoho [Academic Bulletin of Kyiv National Karpenko-Karyi University of Theatre, Cinema and Television]*, 15, 191-194 [in Ukrainian].
- Hliebova, N. (2019). Fenomen Ukrainskoho Avanhardnoho Kinematohrafu [The Phenomenon of Ukrainian Avant-Garde Cinema]. *Studentskyi Naukovyi Visnyk [Student Scientific Bulletin]*, 44, 82-83 [in Ukrainian].
- Hodun, N. (2011). Polityko-Ideolohichni Nahliad za Kino-Teatralnymy Zakladamy Naprykintsi 1920-kh – 1930-kh rr. [Political and Ideological Supervision of Film and Theater Institutions in the Late 1920's – 1930's]. *Ukrainskyi Istorychnyi Zbirnyk [Ukrainian Historical Collection]*, 14, 122-130 [in Ukrainian].
- Hrusheva, T., & Sakhno, O. (2015). Osnovni Napriamky Diialnosti Vseukrainskoho Fotokinoupravlinnia (1922-1930 rr.) [The Main Activities of Ukrainian Photo and Cinema Administration (1922-1930)]. *Naukovi Pratsi Istorychnoho Fakultetu Zaporizkoho Natsionalnoho Universytetu [Scholarly Works of the Faculty of History, Zaporizhzhia National University]*, 42, 98-101 [in Ukrainian].
- Kholod, H. (2019). Kompozytsiia y Tematychnyi Diapazon Rubryky "Nashe Kino-Vyrobnytstvo" u Hazeti "Kino-Tyzhden" (1927) [Composition and Thematic Subscribers "Our Cinema-Production" in the Newspaper "Cinema-Week" (1927)]. *Sotsialni Komunikatsii: Teoriia i Praktyka [Social Communications: Theory and Practice]*, 9, 26-33 [in Ukrainian].
- Kramar, O. (2009). Problemy Stvorennia ta Diialnosti Vseukrainskoho Tovarystva Kulturnoho Zviazku iz Zakordonom: Druha Polovyna 20-kh – Pochatok 30-kh Rokiv XX Stolittia [Problems of Creation and Activity of the All-Ukrainian Society of Cultural Communication Abroad: the Second Half of the 20s – the Beginning of the 30s of the XX Century]. *Visnyk Derzhavnoi Akademii Kerivnykh Kadriv Kultury i Mystetstv [State Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald]*, 2, 95-100 [in Ukrainian].
- Labur, O. (2017). Kyivska Kinofabryka VUFKU ta Film O. Kaplera "Pravo na Zhinku": Istoriiia Odniei Zaborony [VUFKU Kyiv Film Studios and Oleksii Kapler's Film "Right For Woman": Story of One Ban]. *Kyivski Istorychni Studii [Kyiv Historical Studies]*, 2, 78-87 [in Ukrainian].
- Moskalenko, M. (2014). Istoriiia Stanovlennia ta Rozvytku Kinopromyslovosti v Ukraini [The History of Formation and Development of Film Industry in Ukraine]. *Visnyk Kyivskoho Natsionalnoho Universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Yurydychni Nauky [Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Legal Studies]*, 1, 97-100 [in Ukrainian].
- Mislavskii, V. (2015). Fil'my o Sovremennosti v Ukrainskom Kinematografe 1920-kh [Films about Modernity in Ukrainian Cinema of the 1920s]. *Problemy Vzaiemodii Mystetstva, Pedahohiky ta Teorii i Praktyky Osvity [Problems of Interaction of Art, Pedagogy, Theory and Practice of Education]*, 43, 88-97 [in Russian].
- Myslavskyyi, V. (2018). *Istoriiia Ukrainskoho Kino. 1896–1930. Fakty i Dokumenty [History of Ukrainian Cinema. 1896–1930. Facts and Documents]* (Vol. 1). Dim Reklamy [in Ukrainian].
- Naumova, L. (2014). Umovy Vynyknennia Ukrainskoho Natsionalnoho Kinematohrafu i Diialnist VUFKU [Conditions of Origin of the Ukrainian National Cinema and Activity of VUFKU]. *Naukovyi Visnyk Kyivskoho Natsionalnoho Universytetu Teatru, Kino i Telebachennia imeni I. K. Karpenka-Karoho [Academic Bulletin of Kyiv National Karpenko-Karyi University of Theatre, Cinema and Television]*, 15, 152-160 [in Ukrainian].
- Pashkova, O. (2012). Ukrainske Prosvitnytske Kino: Formuvannia Metodyky (na Mezhi 1920-1930-kh Rokiv) [Ukrainian Educational Cinema: Formation of Methodology (at the Turn of the 1920s and 1930s)]. *Ukrainske Mystetstvoznnavstvo: Materialy, Doslidzhennia, Retsenzii [Ukrainian Art Studies: Materials, Investigations, Reviews]*, 12, 154-159 [in Ukrainian].
- Pashkova, O. (2013). Plastychne Vyrishennia Filmu "Taras Shevchenko" (1926) [Plastic Solution of the Film "Taras Shevchenko" (1926)]. *Ukrainske Mystetstvoznnavstvo: Materialy, Doslidzhennia, Retsenzii [Ukrainian Art Studies: Materials, Investigations, Reviews]*, 13, 117-122 [in Ukrainian].
- Pasichnyk, A. (2016). Osoblyvosti Stanovlennia Odeskoi Kinofabryky VUFKU [Features of the Formation of the Odessa Film Factory VUFKU]. *Naukovyi Visnyk Kyivskoho Natsionalnoho Universytetu Teatru, Kino i Telebachennia imeni I. K. Karpenka-Karoho [Academic Bulletin of Kyiv National Karpenko-Karyi University of Theatre, Cinema and Television]*, 19, 84 [in Ukrainian].
- Rosliak, R. (2014a). "Viddaty Nakaz pro Prypynennia Samostiinoho Isnuvannia VUFKU..." (Materialy i Dokumenty z Istorii Pidporiadkuvannia Ukrainskoi Kinematohrafii Soiuznomu Tsentru) ["To Give an Order on the Termination of the Independent Existence of VUFKU..." (Materials and Documents on the History of Subordination of Ukrainian Cinema to the Union Center)]. *Studii Mystetstvoznnavchi [Researches of the Fine Art]*, 3, 112-126 [in Ukrainian].

- Rosliak, R. (2014b, December 5-6). Protokoly Pravleniya VUFKU kak Instrument Upravleniya Ukrainskoi Kinopromyshlennost'yu [VUFKU Board Protocols as a Tool for Managing the Ukrainian Film Industry]. In *Dokument. Arkhiv. Istoriiya. Sovremennost'* [Document. Archive. History. Modernity], Proceedings of the V International Scientific and Practical Conference, Yekaterinburg (pp. 251-255). Ural University Publishing [in Russian].
- Samoilenko, T. (2010). Ukrainske Kino v Umovakh Totalitarnoho Rezhymu [Ukrainian Cinema in the Conditions of a Totalitarian Regime]. *Naukovi Pratsi [Chornomorskoho Derzhavnoho Universytetu imeni Petra Mohyly]. Serii: Istoriiia, 116(129), 32-36* [in Ukrainian].
- Serheieva, O. (2014). Mifolohichni Motyvy i Arkhetypy Svitovoi Kultury u Filmakh Heorhii Stabovoho, Heorhii Tasina ta Oleksandra Dovzhenka [Mythological Motifs and Archetypes of World Culture in the Films of Heorhii Stabovyi, Heorhii Tasin and Oleksandr Dovzhenko]. *Naukovyi Visnyk Kyivskoho Natsionalnoho Universytetu Teatru, Kino i Telebachennia imeni I. K. Karpenka-Karoho [Academic Bulletin of Kyiv National Karpenko-Karyi University of Theatre, Cinema and Television], 15, 195-199* [in Ukrainian].
- Shulhina A. (2014). Shevchenkivska Tematyka u Tvorchosti Pershykh Ukrainskykh Operatoriv O. Kaliuzhnoho ta M. Topchiiu u 1920–1930-kh rr. [Shevchenko's Themes in the Works of the First Ukrainian Operators O. Kaliuzhnyi and M. Topchii in the 1920s and 1930s]. *Naukovyi Visnyk Kyivskoho Natsionalnoho Universytetu Teatru, Kino i Telebachennia imeni I. K. Karpenka-Karoho [Academic Bulletin of Kyiv National Karpenko-Karyi University of Theatre, Cinema and Television], 14, 147-155* [in Ukrainian].
- Tkachenko, M. (2019). *Stanovlennia Ukrainskoho Kinematohrafu Naprykintsi XIX – v Pershii Tretyni XX st. [The Formation of Ukrainian Cinema in the Late 19th Century – in the First Third of the 20th Century]* [Master's thesis]. Odessa I. I. Mechnikov National University, Odessa [in Ukrainian].
- Zakharchenko M. (2012). Osoblyvosti Kinofikatsii Ukrainskoho Sela v Druhii Polovyni 20-kh rr. XX st. [Features of the Film of the Ukrainian Village in the Second Half of the 20s of the XX Century]. *Ukrainskyi Selianyn [Ukrainian Peasant], 13, 56-59* [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 22.03.2021

**ВСТУПИТЕЛЬНЫЕ ТИТРЫ
К ФИЛЬМАМ ВСЕУКРАИНСКОГО
ФОТОКИНОУПРАВЛЕНИЯ:
СПЕЦИФИКА ХУДОЖЕСТВЕННОГО
ЯЗЫКА И ИСТОРИКО-КУЛЬТУРНЫЙ
КОНТЕКСТ**

Книжникова София Владимировна
Аспирантка,
Киевский национальный университет
культуры и искусств,
Киев, Украина

Цель статьи — проанализировать специфику художественного языка вступительных титров к фильмам Всеукраинского фотокиноуправления. Для решения поставленной цели были применены соответствующие методы исследования, в частности исторический (исследование архивов Всеукраинского фотокиноуправления), культурный (влияние организации на развитие такой отрасли культуры, как кинематограф) и искусствоведческий (анализ художественного языка вступительных титров к фильмам фотокиноуправления). Научная новизна. Впервые проанализированы особенности художественного языка вступительных титров к фильмам 1920–1930-х гг. украинского кинопроизводства. Выводы. Всеукраинское фотокиноуправление осуществило значительный вклад в развитие кинематографа, в результате чего возросла популярность данной отрасли. Установлено, что 80% кинолент компании потеряно, но благодаря сохранившимся фильмам мы имеем представление о титрах, которые создавались на территории Украины в то время. Выяснено, что вступительные титры несли только информацию о названии ленты, реже была подробная информация о фильме, в отличие от современных титров, которые сообщают не только название и специалистов, работавших над кинофильмом, но и имеют особый дизайн. Выявлено, что художественный язык вступительных надписей к кинолентам Всеукраинского фотокиноуправления отличается только шрифтовой частью. В частности, некоторые титры имеют общие шрифты с агитационными плакатами того времени, на других — чувствуется влияние западной культуры. Все титры выполнены на черном фоне белым шрифтом. К 1927 г. большинство надписей занимала всю площадь экрана, последующие — имели меньший по размеру шрифт. Привлекает внимание язык, которым написаны титры (например, надписи ялтинской кинофабрики выполнялись украинском языком, тогда как другие кинофабрики использовали русский язык). Проанализировано влияние историко-культурный контекста на создание титров к фильмам фотокиноуправления и особенности их художественного языка.

Ключевые слова: вступительные титры; ВУФКУ; Всеукраинское фотокиноуправление; название фильма; заставка кино; шрифт; украинский кинематограф; дизайн титров

**OPENING CREDITS TO THE FILMS
OF THE ALL-UKRAINIAN PHOTO
AND CINEMA ADMINISTRATION:
ARTISTIC LANGUAGE, HISTORICAL
AND CULTURAL CONTEXT**

Sofia Knyzhnykova

PhD student,

Kyiv National University of Culture and Arts,

Kyiv, Ukraine

The purpose of the article is to analyse the special features of the artistic language of the opening credits in the films of the All-Ukrainian Photo and Cinema Administration. To achieve this goal, the relevant research methods were applied, in particular, historical (study of the archives of the All-Ukrainian Photo and Cinema Administration), cultural (the Administration's influence on the development of such a field of culture as cinema) and art studies (analysis of the artistic language of the opening credits to the films of the All-Ukrainian Photo and Cinema Administration). Scientific novelty. The features of the artistic language of the opening credits to the films of the Ukrainian film production in the 1920s and 1930s have been analysed for the first time. Conclusions. The All-Ukrainian Photo and Cinema Administration made a significant contribution to the development of cinema, which resulted in the increased popularity of the industry. The study shows that 80% of the company's films have been lost, but thanks to the preserved films, we are familiar with the opening titles that were created on the territory of Ukraine at that time. The article reveals that the opening credits contained information only about the film's title and less often they went into more details about the film, in contrast to the modern opening credits, which not only present the title and list people who worked on the film, but also have a special design. The article demonstrates that the artistic language of the opening credits to the films of the All-Ukrainian Photo and Cinema Administration differs only in the font part. In particular, some opening credits have the same fonts as propaganda posters of that time, while others have a significant influence of Western culture. All opening credits are made on a black background in white font. Until 1927, most of the opening credits occupied the entire screen area, while later they had a smaller font size. Attention is drawn to the language of the opening credits (for example, the Yalta Film Factory used the Ukrainian language, while other film factories — the Russian one). The influence of the historical and cultural context on the creation of the opening credits in the films of the Photo and Cinema Administration and features of their artistic language have been analysed.

Keywords: opening credits; All-Ukrainian Photo and Cinema Administration; film title; movie screensaver; font; Ukrainian cinema; title design